

EDUUNI 2024

(Szlovákiai magyar fiatalok a felsőoktatásban)

Gyorsjelentés

A kutatás háttere

A szlovákiai magyar ifjúságkutatások többsége magyarországi kezdeményezésre valósult meg. E mellett előfordulnak olyan kutatások, melyeket olyan intézmények, szervezetek végeztek, akiknek profiljába beletartozik a fiatalok/a fiatalok egy csoportja. Az egyetemisták speciálisan olyan társadalmi réteg, melynek vizsgálatát olyan szlovákiai magyar ifjúsági szervezetek vállalták magukra, akiknek célcsoportjába tartoztak. A szlovákiai magyar egyetemisták körében első alkalommal 2009-ben készült szociológiai felmérés. A szlovákiai magyar fiatal kutatókból álló Kempelen Farkas Társaság által készített online kutatás feldolgozatlan maradt. A szlovákiai magyar ifjúságkutatások körében nem ritka, hogy a felmérések alapján készült eredmények mélyebb értékelése elmarad, és csak gyorsjelentések, leíró jellegű statisztikai elemzések készülnek. A figyelemreméltó analízisek hiánya több okra vezethető vissza, ennek okait most ne célunk feltárni, egy okot azonban célszerű megemlíteni, abból kifolyólag, hogy összefüggésben van a soron követő szlovákiai magyar egyetemisták körében végzett felmérés kezdeményezőjével. Az ok nem más, mint a szlovákiai magyar társadalomtudósok hiánya. A hiátust az immár több alkalommal ifjúságszociológiai műhelyt indító Impulzus Társulás próbálja pótolni fiatal kutatók bevonásával. A Társulás 2020-ban készített online kérdőíves felmérést EDU UNI 2020 fantáziánéven a szlovákiai magyarok körében. A kutatás eredményeit a szlovákiai magyar médiában, nyári egyetemeken, különböző konferenciákon mutatták be, tudományos publikáció még nem készült, azonban 2024-ben EDU UNI 2024-ben megismételt újabb online kérdőíves felmérés jó lehetőséget ad arra, hogy akár a két kutatás összehasonlító elemzése is elkészüljenek.

Mind az EDU UNI 2020 mind az EDU UNI 2024 kutatás célja az volt, hogy mélyrehatóan feltárjuk a szlovákiai magyar egyetemi hallgatók aktuális helyzetét, különös tekintettel azokra a problémákra, kihívásokra és igényekre, amelyek jelenleg leginkább érintik őket. Fontos, hogy eredményeket megosszunk a célcsoporttal, és biztosítsuk, hogy a kutatás következtetései megfelelő fórumokon ismertek legyenek, így elősegítve, hogy a döntéshozók figyelembe vegyék azokat a stratégiák és intézkedések kialakításakor. A szociológiai felmérések értékelései alapot adnak ahhoz, hogy a fiatalok hangja és szükségletei hatékonyan közvetítve legyenek a döntéshozók felé.

A kutatás módszertana

Az egyetemisták nemzetközi jelenlétére való tekintettel – Szlovákián túl számos, elsősorban a szomszédos országban (Magyarország, Csehország) meghatározó számú szlovákiai magyar hallgató tanul - az online kérdőíves adatgyűjtés bizonyult a leghatékonyabb módszernek, amelyet a Google felületén valósult meg. A kérdőív kitöltése anonim módon történt, és 15-20 percet vett igénybe. E-mail címet csak abban az esetben kellett megadni, ha a kitöltő részt kívánt venni a kérdőív kitöltését ösztönző nyereményjátékban.

Az EDU UNI 2024 online kérdőíves felmérés 2024 tavaszán zajlott, hat héten keresztül. A kérdőív terjesztésében aktívan közreműködtek az egyetemi hallgatói szervezetek, emellett más szlovákiai magyar ifjúsági szervezetek is hozzájárultak ahhoz, hogy eljusson a hallgatókhoz.

A kérdőív 42 kérdést/kérdéscsoportot tartalmazott, több fő kategóriába rendezve. Az első rész a szocio-demográfiai adatokra helyezte a hangsúlyt, beleértve a hallgatók nemét, életkorát, születési helyét, lakóhelyét, tartózkodási helyét, vallási hovatartozását, valamint szüleik nemzetiségét és iskolai végzettségét, többek között.

A következő témakör a hallgatók iskolai végzettségére összpontosított, részletesen kitérve az oktatási intézmény helyszínére, típusára, az oktatás nyelvére, valamint az iskolaválasztási motivációikra. Ezt követően egy külön kérdéssor foglalkozott a hallgatók nyelvhasználatával és nyelvtudásával, amelynek célja a többnyelvűség helyzetének és a nyelvi kompetenciák szintjének feltérképezése volt. Emellett a kérdőív a hallgatók civil szervezetekben való részvételét is vizsgálta, hogy feltárja a közösségi aktivitásuk mértékét és az ifjúsági szervezetekben betöltött szerepüket.

Általános szocio-demográfiai adatok

Az online kérdőívet összesen 400 hallgató töltötte ki, akik között a nők jelentős túlsúlyban voltak: a válaszadók 73%-a nő, míg 27%-a férfi volt. Ez az arány több okból is várható volt. Egyrészt a felsőoktatásban általánosan magasabb a nők aránya, másrészt a kérdőíves felmérésekben hagyományosan a nők aktívabban vesznek részt, mint a férfiak. E mellett a nők magas reprezentativitása magyarázható azzal is, hogy a válaszadók körében fajsúlyosan vannak jelen a Selye János Egyetem Tanárképző hallgatói, ahol a tanári szakma elnöisedése okán a női hallgatók aránya kiemelkedően magas. A válaszadók átlagéletkora 24 év volt, ami jól tükrözi a felsőoktatásban részt vevő fiatal felnőttek koresoportját.

A szlovákiai magyar lakosság jelentős része vidéki területeken él, és ez megmutatkozott a felmérés eredményeiben is. Az egyetemisták 65 %-a falusi állandó lakcímmel rendelkezett. Sok hallgató számára az otthoni lakhely viszonylag közel van az egyetemhez, így könnyen

ingázhatnak, 55%-uk ugyanis nem az egyetemi városokban él, hanem falun, vélhetően szüleiknél. Az otthon lakás jelentős költségmegtakarítást jelenthet a hallgatóknak és családjaiknak, azonban az egyetemi közélettől valamelyest távol tarthatja őket az ingázás.

A hallgatók állandó lakhelye és tartózkodási helye %-ban

	Állandó lakhely	Tartózkodási hely
Falu	65	55
Város	35	45
Összesen	100	100

A válaszadók nemzetiségi megoszlása alapján 18%-uk szlováknak, míg 82%-uk magyarnak vallotta magát. A szülők nemzetiségi megoszlásával szinte megegyező ez az arány, az anyák és az apák 85%-a magyar nemzetiségű. A párkapcsolatban élő hallgatók körében a partnerek 20%-a szlovák nemzetiségű, szlovákiai magyar egyetemisták egyötödére jellemző a szlovák-magyar vegyes nemzetiségű párkapcsolat.

Az adatközlők családi és párkapcsolati helyzetére vonatkozó adatok rávilágítanak a fiatal felnőttek életmódjának és kapcsolati dinamikáinak sokszínűségére. A válaszadók 9%-a már házasságban él, ami azt jelzi, hogy bár a házasság továbbra is jelen van a fiatalok életében, viszonylag kevesen választják ezt az életformát ilyen fiatal korban. Ez összefügghet a karrierépítéssel, tanulmányokkal és a modern társadalmi normákkal, amelyek lehetővé teszik, hogy a fiatalok későbbre halasszák a házasságkötést.

A válaszadók 17%-a él együtt a párjával házasságkötés nélkül. Ez a viszonylag magas arány tükrözi a párkapcsolatok egyre növekvő rugalmasságát és az élettársi kapcsolatok elfogadottságát a társadalomban. Sok fiatal választja ezt az életformát, mivel lehetőséget nyújt a párkapcsolat stabilizálására és a közös jövő tervezésére anélkül, hogy azonnal házasságot kötnének.

A válaszadók 36%-a van párkapcsolatban, de nem él együtt a partnerével. Ez a csoport valószínűleg a távkapcsolatot fenntartó hallgatókat vagy azokat a fiatalokat foglalja magában, akik még nem léptek az együttélés fázisába. A tanulmányok, munkavállalás vagy a lakóhely különbségei gyakran okozhatják ezt a helyzetet, különösen az egyetemisták körében, akik több városban vagy országban is élhetnek tanulmányaik vagy munkájuk miatt.

A válaszadók 36%-a egyedülálló, ami azt mutatja, hogy jelentős számú fiatal nem él párkapcsolatban. Ez az arány arra is utalhat, hogy sokan a tanulmányokra vagy a karrierre összpontosítanak, és kevésbé érzik sürgetőnek a párkapcsolat kialakítását ebben az

életszakaszban. Az egyedülálló fiatalok közé azok is tartozhatnak, akik korábbi kapcsolatból léptek ki, vagy akik még keresik a számukra megfelelő partnert.

A közösséghez tartozás érzését is vizsgáltuk, ahol a hallgatók három előre meghatározott közösségi kategória közül választhattak: felvidéki magyar, szlovákiai magyar, vagy egyszerűen magyar. A válaszokból kiderült, hogy 9%-uk kizárólag magyarként határozza meg magát, míg 33%-uk szlovákiai magyarnak vallja magát. A legtöbb hallgató (55%) azonban felvidéki magyarnak érzi magát, ami arra utal, hogy ez az identitásforma erősen kötődik a regionális és kulturális hovatartozáshoz. Ez az eredmény is alátámasztja, hogy a szlovákiai magyar fiatalok identitása összetett, és többféle tényező befolyásolja, beleértve a nemzetiségi hovatartozást, a regionális gyökereket és a közösségi élményeket.

A kutatás kitért hallgatók vallási életével kapcsolatos kérdésekre is. A résztvevők 22% nem tartja magát vallásosnak, közülük 3% kifejezetten meggyőződéses ateista. A nem vallásosak arányával megegyező az egyház tanítása szerint vallásosak aránya (22%) a legtöbben, 56%-uk a maga módján vallásos kategóriába sorolta magát.

Függetlenül attól, hogy szoktál-e templomba járni, minek tartod magad (%)?

Meggyőződéses ateistának	3
Nem vallásosnak	19
Vallásosnak a magam módján	56
Vallásosnak az egyház tanítása szerint	22
Összesen	100

A szülők iskolai végzettsége alapján megállapítható, hogy az egyetemisták háromnegyede első generációs értelmiségi lesz. A szlovákiai magyar közösségben az ilyen háttérrel rendelkező fiatalok szerepe kulcsszerepet játszhatnak a közösség fejlődésében és a jövő generációi életének alakításában.

A szülők iskolai végzettsége szerint a szülők nemére vonatkozóan különbségek figyelhetők meg. Az édesanyák körében általában magasabb a középfokú és felsőfokú végzettségek aránya, míg az édesapák körében magasabb a középfokú érettségi nélküli végzettség előfordulása.

Szülők iskolai végzettsége %-ban

	Édesanya/nevelőanya	Édesapa/nevelőapa
Alapfokú	4	3
Középfokú érettségi nélkül	24	37
Középfokú érettséggel	49	43

Felsőfokú	24	16
Összesen	100	100

Egyetemi élet

A válaszadók 91%-a Szlovákiában folytatja tanulmányait, míg 6% Magyarországon, és 3% egyéb helyszíneken, például más európai országokban tanul. Az adatok alapján a legtöbb hallgató, 58%, a Selye János Egyetemen tanul, Ezt követi a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, majd a pozsonyi és budapesti felsőoktatási intézmények. A Selye János Egyetem hallgatóinak részvételi dominanciája a kérdőíves felmérésben egyértelmű, ugyanis a magyar többségű városban, Komáromban működő magyar nyelvű egyetem hallgatóihoz a legkönnyebb eljutni, a kisebbségi magyar hálózat a tömbmagyar régióban működik a leginkább. Itt kitérhetünk röviden arra, hogy a felmérés reprezentativitását ebből kifolyólag is nehéz lenne célul kitűzni, amiatt is, hogy jelentős nehézséget okoz a szlovákiai nagyvárosokban elérni a magyar anyanyelvű egyetemistákat és a külföldön tanulók szórványos megoszlása még inkább nehezítő körülmény. A reprezentativitás elérésére való törekvés másik fő akadálya, hogy nem ismertek a pontos statisztikai adatok a szlovákiai magyar egyetemisták számáról, tanulmányi helyszíneiről.

Visszatérve az egyetemisták intézményi helyszíneire, megvizsgáltuk, hogy a szlovákiai magyar egyetemisták intézményválasztását milyen tényezők befolyásolják. Kiemelkedő szerepet játszik a saját érdeklődési kör, a tanítási nyelv és a szakmai kilátások. Az egyetemi intézmény kiválasztása szoros összefüggésben áll az egyén érdeklődési körével és jövőbeni karrier terveivel. A diákok általában olyan intézményt választanak, amely kínál olyan szakokat, amelyek az ő érdeklődési területükhöz illeszkednek. A szlovákiai magyar diákok esetében a tanítási nyelv is kulcsfontosságú tényező. Sokan előnyben részesítik azokat az intézményeket, ahol a kurzusokat magyar nyelven tartják, mivel ez segíti őket abban, hogy a tananyag könnyebben érthető legyen. Azok a diákok, akik nem rendelkeznek magas szintű szlovák nyelvtudással, gyakran keresnek olyan intézményeket, ahol magyar nyelvű képzést nyújtanak. A szakmák piacképessége és az elhelyezkedési kilátások szintén jelentős szerepet játszanak az intézményválasztásban. A diákok általában olyan szakokat választanak, amelyek a munkaerőpiacon keresettek és jó karrierlehetőségeket ígérnek. Az intézmények reputációja a munkaerőpiacon, az ipari kapcsolatok és a gyakornoki lehetőségek mind befolyásolják a döntést. Ha egy intézmény jó kapcsolatokat ápol a helyi vagy nemzetközi vállalatokkal, és képes gyakornoki lehetőségeket biztosítani, az vonzóbbá válhat a diákok számára.

A kérdőív életkörülményekre vonatkozó kérdései arra irányultak, hogy részletes képet nyújtsanak a hallgatók anyagi helyzetéről. A cél az volt, hogy feltérképezzük, milyen anyagi háttérrel rendelkeznek a szlovákiai magyar egyetemisták, hogyan befolyásolja pénzügyi helyzetük a tanulásaikat és mindennapi életüket, valamint, hogy milyen mértékben támaszkodnak ösztöndíjakra vagy munkavállalásra tanulásaikkal melletten. Emellett arra is kíváncsiak voltunk, hogy hányan dolgoznak részmunkaidőben, és milyen hatással van ez a pénzügyi biztonságukra és életkörülményeikre. A felmérésből kiderül, hogy a szlovákiai magyar egyetemisták havi átlagos költségvetése 516 euró, amelyből 200 eurót a szülőktől kapnak. Összességében 32%-uk részesül ösztöndíjban, átlagosan 276 euró értékben. A hallgatók 56%-a dolgozik, többségük részmunkaidőben, ami 82%-ot jelent. Anyagi helyzetük változó: 55% jól kijön a beosztásával, 13% épp, hogy meg tud élni, míg 25% gondok nélkül él, 4% hónapról hónapra él, és 1% nélkülöz.

Nyelvhasználat

A megkérdezett hallgatók esetében eltérések mutatkoztak az anyanyelv és a nemzetiség tekintetében: míg a hallgatók 82%-a magyar nemzetiségűnek vallotta magát, addig 99%-uk magyar anyanyelvűként határozta meg saját magát. A nyelvhasználatban, különféle kérdéseket tettünk fel a hallgatóknak, amelyek a nyelvhasználati szokásaikra és tereikre vonatkoztak. A magyar nyelv a legnagyobb arányban dominál az otthoni, baráti, hivatalos és kulturális környezetekben. Az angol nyelv különösen a zenehallgatás során dominál, míg a filmnézés és TV nézés esetén a második leggyakrabban használt nyelv. A szlovák nyelvet leginkább hivatalos ügyintézéskor és orvosi látogatások során használják, a médiafogyasztás során kisebb szerepet kap.

A hallgatók bizonyos életszínterein az angol nyelv dominanciája a szlovák nyelvhez képest az angol nyelv globális szintjén való erőteljes jelenléte mellett azzal is magyarázható, hogy a szlovákiai magyar egyetemisták az angol nyelven általánosan magasabb szintű tudással rendelkeznek a hallgatók, míg a szlovák nyelv esetében a középszintű tudás a leggyakoribb. A szlovák nyelv esetében a hallgatók jelentős része középszinten beszél, és sokan rendelkeznek felső szintű tudással is. Azonban, egy kisebb részük alapszinten beszél csak, és néhányan egyáltalán nem beszélik a nyelvet. Az angol nyelv esetében a hallgatók többsége középszinten vagy annál magasabb szinten beszél angolul, és nagyon kevesen vannak, akik egyáltalán nem beszélik a nyelvet.

Közéleti érdeklődés

A civil szervezetekben való aktív részvétel a hallgatók körében viszonylag alacsony, mindössze egynegyedük vesz részt valamilyen szervezet munkájában. Azonban a Csemadok és a Pozsonyi Magyar Szakkollégium kiemelkedő szerepet játszanak az egyetemisták életében, mivel ezek a szervezetek jelentős hatást gyakorolnak a közösségi tevékenységekre. A Csemadok, több mint 70 éves múltra visszatekintő szervezetként, a kulturális programok és közösségi események fontos szervezője, míg a Pozsonyi Magyar Szakkollégium különféle szakmai és kulturális eseményeket biztosít a hallgatók számára.

A felmérés során emellett számos más civil szervezet is megemlíttésre került, amelyek elsősorban kulturális, ifjúsági és közösségi programokat kínálnak. Ezek közé tartoznak ifjúsági klubok, diákszervezetek és kulturális egyesületek, amelyek különböző területeken nyújtanak támogatást és lehetőséget a fiatalok számára.

A közélet iránti érdeklődés egyik mércéje a napi online sajtó követése, a szlovákiai magyar egyetemisták körében a parameter.sk portál a legkedveltebb, melyet az egyetlen nyomtatásban is megjelenő szlovákiai magyar napilap, az Új Szó internetes változata követ, majd az első szlovákiai magyar hírportál, a felvidek.ma szolgál mindennapi információforrásként.

Jövőtervek

A szlovákiai magyar egyetemisták jövőbeli terveit és munkavállalási szándékait sokszínűek. A diplomájuk megszerzése után 23%-uk tervezi doktori képzés folytatását, főként olyan tudományterületeken, mint a neveléstudomány, matematika és informatika, valamint társadalomtudományok. Az egyetemisták jelentős része, 62%, Szlovákiában kíván dolgozni, míg 21% külföldi munkavállalást tervez, előnyben részesítve Angliát, Ausztriát és Németországot. Az álláskeresés helyszíne mellett az is fontos számukra, hogy szakmájukban helyezkedjenek el: 38% nagymértékben fontosnak tartja ezt, míg 31% számára fontos, de nem elengedhetetlen. Az összeg (átlag 1568 euró), amelyért a szlovákiai magyar egyetemisták hajlandóak lennének Szlovákiában maradni, széles spektrumot ölel fel. Az adatok alapján a legtöbben 1000 euró havi nettó bérrel lennének elégedettek (21%), míg a második legnagyobb csoport az 1500 eurós bérszintet jelölte meg (18%). A válaszadók 12%-a 2000 eurót tartana elegendőnek az otthonmaradáshoz.